פָּרָה רִבּוּצָה בּוֹ – בשדה הגזולה, אך לא גזלה בידים, וּשְׁטָפָהּ נָהָר –את הפרה. דְּרַבִּי אֶלְעָזָר לְטַעְמֵיהּ – לשיטתו, שקרקע נגזלת, וממילא קנה הגזלן את הפרה אגב הקרקע והתחייב בהשבתה, וכיון ששטפה נהר עליו לשלם לנגזל פרה אחרת. וְרַבָּנָן לְטַעְמַיְיהוּ שקרקע אינה נגזלת, ולא קנה את השדה ולא את הפרה, ולכן אף אם שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך:

משנה

משנתינו עוסקת באופני השבת גזילה, הלואה ופקדון:

הִגְוִיל אֶת חֲבֵירוֹ, אוֹ שֶׁהִלְוָה חֲיָמָנוּ – לוה ממנו מעות, אוֹ שֶׁהִפְקִיד לוֹ פקדון, ועשה אחד מדברים אלו בְּמָקוֹם יָשׁוֹב, לֹא יַחֲזִיר לוֹ את הממון שהתחייב לו בַּמִּדְבָּר בעל כרחו, אם אין חבירו תובעו שם, כיון שהוא מקום שאינו משתמר. אבל אם הלוהו או הפקיד בידו עַל מְנָת לָצֵאת בַּמִּדְבָּר, יַחֲזִיר לוֹ אפילו בַּמִּדְבָּר:

גמרא

הגמרא מקשה סתירה ממשנתנו על ברייתא. מקשה הגמרא: וְרָמֵינְהוּ – יש להקשות מהמשנה על מה ששנינו בברייתא, מְלָוֶה מִשְׁתַּלֶּמֶת – משלם אותה הלוה בְּכָל מָקוֹם, ומשמע אפילו במדבר, ואילו אֲבֵידָה וּפִקָּדוֹן אֵין מִשְׁתַּלְּמִין אֶלָּא בְּמִקּוֹמָן של הנפקד או מוצא האבידה. ואילו במשנה מבואר שגם הלואה אינה משתלמת בכל מקום, אלא אם הלוהו בישוב לא יחזיר לו במדבר. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר – כך הוא פירוש הברייתא, מְלָוֶה נִיתָּנָה לִיתָּבַע – המלוה רשאי לתבוע את ההלואה בְּכָל מָקוֹם, ואפילו במדבר, ואף שאין מעות ההלואה עצמם בידו, כיון שהוא יכול לפרוע גם במעות אחרות, אבל אֲבֵידָה וּפִקָּדוֹן לֹא נִיתְנוּ לִיתָּבַע – אינו רשאי לתובעם אֶלָּא בְּמִקּוֹמָן, כיון שהפקדון והאבידה נמצאים בביתם, שהרי אסור להם להשתמש בהם, ולכן החזרתם היא רק במקומם:

שנינו במשנה: 'עַל מְנָת לָצֵאת בַּמִּדְבָּר יחזיר לו במדבר': הגמרא הבינה עתה שהמשנה עוסקת באופן שהתנה הלוה או השומר שיחזיר לו את ההלואה או הפקדון במדבר. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא שרשאי לעשות כפי שהתנה, ומה התחדש בזה. משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא, אלא כגון דְּאָמַר לֵיהּ המפקיד לשומר לֶיהֱוֵי הַאי פִּקָּדוֹן נָפֵךְ – יהא חפץ זה מופקד אצלך, דַּאֲנָא לְמִדְבָּר נָפֵיקְנָא – לפי שאני יוצא למדבר, וְאָמַר לֵיהּ אִיהוּ – השומר, אֲנָא לַמִּדְבָּר נָמֵי בְּעֵינָא לְמֵיפַּק – אף אני רוצה לצאת למדבר, וכוונתו לומר, דְּאִי בְּעֵינָא לְאַהַדְּרֵינְהוּ לָךְ הָתָם – אם ארצה להחזיר לך שם, מַהַדְּרֵנָא לָךְ – אחזיר לך. וחידשה המשנה שאף שלא התנה עמו בפירוש כן, כיון שהלה ידע שבדעתו לצאת למדבר הרי זה כאילו התנה עמו כן:

משנה

משנתינו עוסקת בטענות 'ברי ושמא' בגזילה, הלואה ופקדון:

הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ גָּזַלְתִּיךָ, או הַלְוִיתַנִי או הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחֱזַרְתִּי לְךָ, אִם [–או] לֹא הֶחֱזַרְתִּי לְךָ, חַיָּיב לְשַׁלֵּם. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ, אֵינִי יוֹדֵעַ אִם גָּזַלְתִּיךָ, או אֵינִי יודע אִם הַלְוִיתַנִי, או אֵינִי יודע אִם הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם:

גמרא

אִיתְּמַר, אדם התובע את חבירו מָנָה לִי בְּיָדְךָ, וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אם אני חייב לך, רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה אָמְרֵי, חַיָּיב לשלם. וְרַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרֵי, פָּטוּר מלשלם. מבארת הגמרא את סברותיהם: רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה אָמְרֵי חַיָּיב, כיון שִׁבְרֵי וְשֶׁמָּא - כשטענת התובע ודאית וטענת הנתבע מסופקת, בְּרֵי עָדִיף – טענת התובע הודאית עדיפה, והנתבע חייב. רַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרֵי פָּטוּר, משום דְּאוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵיהּ – העמד את הממון בחזקת בעליו, שהוא הנתבע, ואין בכח טענת ברי להוציא ממון, אף שהנתבע טוען טענת שמא.

מקשה הגמרא: תְּנַן במשנתנו, אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הנתבע אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחֱזַרְתָּנִי, פָּטוּר. ויש לברר, הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵימָא דְּלֹא קָא תָבַע לֵיהּ – אם המלוה לא תבעו כלל, ולכן פטור, אם כן בְּרֵישָׁא של משנתינו, שאמר גזלתיך ואיני יודע אם החזרתי, נַמִּי – גם כן מדובר באופן דְּלֹא קָא תָבַע לֵיהּ, ואם כן קשה, אַמַּאי חַיָּיב. אֶלָּא ודאי הרישא עוסקת באופן דְּקָתָבַע לֵיהּ, ולכן ברישא שאף הוא עצמו מודה שהתחייב אלא שאינו יודע אם פרע, חייב לשלם, ועל אופן זה קָתָנֵי סֵיפָא שאם הנתבע אומר שאינו יודע אם התחייב ממו, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם, ומוכח שאף כשהתובע טוען ברי והנתבע שמא, פטור, וקשה על רב הונא ורב יהודה המחייבים. מתרצת הגמרא: לֹא, אין זה ביאור המשנה, אלא לְעוֹלָם מדובר דְּלֹא קָא תָבַע לֵיהּ, וְרֵישָׁא שחייבה את האומר התחייבתי ואיני יודע אם פרעתי, היינו בְּבָא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם, שכיון שהוא יודע שהיה חייב ממון ואינו יודע אם נפטר, עליו לשלם, אבל אין בית דין מחייבים אותו בזה, כיון שחבירו אינו תובעו. אבל בסיפא ששניהם מסופקים אם התחייב לו, אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים. ואין ראיה ממשנתינו לנידון של ברי ושמא.

מוכיחה הגמרא ששיש קצת טענת ברי אף הפוטר בדיני אדם מחייב בדיני שמים: אִיתְּמַר נַמִּי, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ מָנֶה לִי בְּיָדְךָ, וְהִלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אף שבדיני אדם הוא פטור כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה, מכל מקום חַיָּיב לשלם בְּבָא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם. וכך יבאר רב הונא את הרישא, שכיון שהוא יודע שהתחייב לחבירו הרי זה דומה קצת לטענת ברי, ואף שהוא מסופק שמא פרע, והלה אינו תובעו כלל, אם בא לצאת ידי שמים חייב לשלם:

משנה

משנתינו דנה באיזה אופן נפטר הגנב מאחריותו על ידי השבת הגניבה:

הַגּוֹנֵב טָלֶה מִן הָעֵדֶר, וְהֶחֱזִירוֹ ללא ידיעת הבעלים, לֹא נִפְטַר מחיובו, וְלֹכֵן אִם מֵת הטלה אוֹ נִגְנַב, חַיָּיב הגנב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, וישלם טלה אחר. אך אִם לֹא יָדְעוּ הַבְּעָלִים לֹא בְּגְנֵיבָתוֹ, וְלֹא בַּחֲזִירָתוֹ, וּמְנוּ הבעלים אֶת הַצַּאן לאחר ההשבה, וּמצאו שֶׁשְּׁלֵימָה הִיא, הרי זו השבה, ואם מת הטלה או נגנב, פָּטוּר הגנב מלשלם:

גמרא

הגמרא מביאה ארבע שיטות אמוראים בביאור דברי המשנה: א. אָמַר רַב, אם נגנב הטלה לְדַעַת הבעלים, שנודעה להם הגניבה, צָרִיךְ הגנב את דַּעַת הבעלים כשהוא משיבה, כלומר עליו להודיע שהוא משיבה, ובלא זה אינו נפטר אפילו אם בעת המנין הבחינו בהשבה. אך אם גנב שֶׁלֹּא לְדַעַת הבעלים, הרי המְּנָיָן שמנו הבעלים את הצאן לאחר ההשבה ומצאוה שלימה, פּוֹטֵר את הגנב. וּלפי זה, כִּי קָתָנֵי במשנה 'וּמָנוּ אֶת הַצֹּאן וְהִיא שְׁלֵימָה פטור', כלומר שמנין הצאן על ידי הבעלים פוטר את הגנב, זה נאמר רק אֲפִיפָא, שלא ידעו הבעלים שנגנב. אך ברישא שידעו, אין המנין פוטר.

ב. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, בֵּין אם גנב לְדַעַת הבעלים, וּבֵין אם גנב שֶׁלֹּא לְדַעַת הבעלים, המְּנָיָן שמנו הבעלים ומצאוה שלימה פּוֹטֵר את הגנב. וְכִי קָתָנֵי במשנה 'וּמָנוּ וְהִיא שְׁלֵימָה פָּטוּר', דין זה נאמר אֲכוּלָּה – על כל המשנה, ואף על הרישא שגנב לדעת הבעלים. וכך מתפרשת המשנה, אם ידעו הבעלים בגניבה ולא ידעו כשהחזיר, ומת, חייב. וכן אם לא ידעו הבעלים לא בגניבה ולא בחזרה, ומת, חייב. ואם מנו את הצאן והיא שלימה, בשני האופנים המנין פוטר.

ג. וְרַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר, אם גנב לְדַעַת הבעלים, מְנָיָן פּוֹטֵר, אך אם גנב שֶׁלֹּא לְדַעַת, אֲפִילּוּ מְנָיָן נַמִּי לֹא צָרִיךְ, אלא מיד כשמחזירו לעדר,

המשך בעמוד ג

פטור. **וְכִי** קָתָנֵי במשנה 'וּמָנוּ **אֶת הַצֹּאן וְהִיא שְׁלֵימָה** פטור', היינו רק **אֲרִישָׁא.** וכך מתפרשת המשנה, אם ידעו הבעלים בגניבה, והחזירו שלא מדעתם וגם לא מנו את הצאן, ומת, חייב. לא ידעו הבעלים שגנב ולא שהחזיר, וגם לא מנו את הצאן, או אף אם ידעו הבעלים שגנב אך מנו את הצאן והיתה שלימה, פטור.

ד. **רַב חִסְדָּא אָמַר**, אם גנב **לְדַעַת, מְנָן פּוֹטֵר.** אך אם גנב **שֶׁלֹּא לְדַעַת, צָרִיךְ** הגנב את **דַּעַת** הבעלים כשהוא משיב, ואין המנין פוטר. **וְכִי** קָתָנֵי במשנה 'וּמָנוּ **אֶת הַצֹּאן וְהִיא שְׁלֵימָה** פטור', היינו רק **אֲרִישָׁא.** וכך מתפרשת המשנה, אם ידעו הבעלים מהגניבה והחזירו בלי להודיעם, ומת, חייב. וכן אם לא ידעו הבעלים לא מהגניבה ולא מהחזרה ומת, חייב. וברישא שהבעלים ידעו מהגניבה, אם מנו את הצאן והיא שלימה ואחר כך מת, פטור.

מבאר רבא את טעמו של רב חסדא: **אָמַר רָבָא,**

מַאי טַעְמָא דְּרַב חִסְדָּא שגניבה שלא לדעת הבעלים חמורה יותר מגניבה לדעת, וצריך הגנב להודיע לבעלים על ההשבה ואין המנין פוטר, הוֹאִיל וְאִנְקְטָהּ נְגֵרֵי בָּרַיְיתָא – לימד והרגיל הגנב את הבהמה לפסוע פסיעותיה אל מחוץ לעדר, ואם לא יודיע זאת לבעליה, אף שיראוה בעת המנין לא ידע שעליו להשגיח עליה באופן מיוחד שלא תברח.

הבינה הגמרא שרבא ביאר את דברי רב חסדא ואף פסק הלכה כמותו. שואלת הגמרא: וּמִי אָמַר רָבָא הָכִי - שהלכה כרב חסדא, וְהָאָמַר רָבָא, הַאי מַאן דְּחַזְיֵיהּ לְחַבְרֵיהּ – אדם שראה את חבירו דְּאַגְּבָהּ אִימְּרָא מֵעֲדְרָא דְּיִדֵּיהּ – שהגביה טלה מעדרו כדי לגונבו, וּרְמָא בֵּיהּ קָלָא – וגער בו בעל העדר בקולו, וְשַׁדְרֵיהּ – וזרק הגנב את הטלה מידו, וְלֹא יָדַע בעל העדר אִי הַדְרֵיהּ – אם החזירו הגנב לעדר אִי לֹא הַדְרֵיהּ, אף אם באמת השיבו, וּמַת הטלה אוֹ נִגְנַב אחר כך, חַייֵב הגנב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. מַאי לָאו – האם לא אמר רבא את דינו אַף עַל גַּב דְּמָנֵי – אפילו באופן שבעל העדר מנה את צאנו ומצא שהשיבו, ומוכח שלדעת רבא בגניבה לדעת לא די במנין, ושלא כדברי רב חסדא שבגניבה לדעת מנין פוטר. דוחה הגמרא: לֹא, אין זו כוונת רבא, אלא רבא אמר את דינו רק באופן דְּלֹא מָנֵי בעל העדר את צאנו.

הגמרא מבארת את שיטת רב. מקשה הגמרא: וּמִי אָמַר רַב הָכִי – שבגניבה שלא לדעת אין הגנב נפטר אלא אם משיב מדעת הבעלים, או שמנה הבעלים את הצאן, וְהָאָמַר רַב, גנב טלה וְהֶחֱזִירוֹ לְעֶדֶר שֶׁיֵּשׁ לבעלים בַּמִּדְבָּר, ולא הכירו הבעלים בגניבה ולא בהשבה, יָצָא ידי חובת השבה, ומוכח שרב סובר שבגניבה שלא לדעת אין צורך אפילו במנין. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב חָנָן בַּר אַבָּא, מוֹדֶה רַב שאין צורך בדעת או מנין, בְּ'רִקּוּעָתָא' – בטלה מנומר בחברבורות רחבות, שאף ללא מנין או ידיעה ניכר לרועה מיד שנגנב או הושב טלה זה לעדר, ובזה מודה רב שנפטר אף ללא מנין.

הגמרא מבררת אם נחלקו תנאים במחלוקת אמוראים זו. שואלת הגמרא: לֵימָא כְּתַנָּאֵי, שנינו בברייתא, הַגּוֹנֵב טָלֶה מִן הָעֶדֶר וְסַלַּע מִן הַכִּיס, לְמָקוֹם שֶׁגְּנַב יַחֲזִיר, ונפטר, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אין הגנב נפטר בהשבת הגניבה למקומה, אלא צָרִיךְ דַּעַת בְּעָלִים, ואם לא הודיעם ומת הטלה או נגנב הסלע, חייב הגנב לשלם. סַבְרוּהּ – סברו בני הישיבה, דְּכוּלֵּי עָלְמָא – רבי ישמעאל ורבי עקיבא אִית לְהוּ את דינו דְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, אדם שמצא מעות, אף שאינו יודע אם הבעלים התיאשו מהם, יכול ליטלם, כיון שֶׁאָדָם עָשׂוּי לְמַשְׁמֵשׁ בְּכִיסוֹ בְּכָל שָׁעָה, ובודאי כבר הבחין שאבדו לו המעות והתיאש מהם. מַאי לָאו – האם לא מדובר בברייתא בְּסֶלַע שגנגבה מהכיס לְדַעַת הבעלים, שהרי לדברי רבי יצחק בודאי משמש הבעלים בכיסו והבחין שנגנב ממנו הסלע, וכשהשיב הגנב את הסלע הבחין הבעלים כשמשמש בכיסו שנוסף לו סלע, וכמו כן בטלה שנגנב מהעדר מדובר בגניבה מדעת בעלים, וְרבי ישמעאל ורבי עקיבא נחלקו בְּפְלוּגְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל, שרבי ישמעאל שאמר 'למקום שגנב יחזיר' סובר כשמואל שבין בגניבה לדעת ובין שלא לדעת מנין פוטר, ורבי עקיבא שאמר 'צריך דעת בעלים' סובר כרב שבגניבה לדעת צריך דעת בעלים ומנין אינו פוטר.

דוחה הגמרא: [לֹא], אין זה ביאור מחלוקתם, אלא נחלקו בְּגנב טָלֶה שֶׁלֹּא לְדַעַת הבעלים, וכן בגונב סלע מהכיס שלא לדעת הבעלים, וּבְפְלוּגְתָּא דְּרַב חִסְדָּא וְרַבִּי יוֹחָנָן, שרבי ישמעאל שאמר 'למקום שגנב יחזיר' סובר כרבי יוחנן, שבגניבה שלא לדעת אפילו מנין לא צריך, ורבי עקיבא המצריך דעת בעלים סובר כרב חסדא, שבגניבה שלא לדעת צריך דעת בעלים.

מביאה הגמרא ביאור אחר במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא: אָמַר רַב זְבִיד מַשְׁמֵיהּ דְּרַבָּא, (בשומר שגנב) [בְּגוֹנֵב] מֵרְשׁוּת בְּעָלִים, כּוּלֵּי עָלְמָא – רבי ישמעאל ורבי עקיבא לֹא פְּלִיגִי, אלא סוברים כְּרַב חִסְדָּא שגניבה שלא לדעת בעלים צריכה דעת בעלים בהשבתה, וְהָכָא, מדובר בְּשׁוֹמֵר שֶׁגָּנַב את הפקדון מֵרְשׁוּתוֹ – מרשות עצמו, והניחו במקום אחר, האם די שֶׁיַּחֲזִיר את החפץ לְמָקוֹם שֶׁגָּנַב, קְמִיפַּלְגִי, רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, שבגניבת השומר את הפקדון כְּלָתָה לוֹ – הסתיימה שְׁמִירָתוֹ, ואינו נחשב עוד לשומר העומד במקום הבעלים, כיון שאינו נאמן עליהם, ונמצא שהגניבה היתה שלא לדעת הבעלים, והרי זו כגניבה שלא לדעת, המצריכה השבה מדעת הבעלים. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר שלֹא כְּלָתָה לוֹ שְׁמִירָתוֹ, ועדיין הוא נחשב כשומר ועומד במקום הבעלים, ודי בכך שהוא משיב את הגניבה לדעת עצמו.

הגמרא מנסה לתלות את מחלוקת האמוראים במחלוקת תנאים אחרת. שואלת הגמרא: לֵימָא – האם נאמר שהנידון אם מְנָיָן פּוֹטֵר, מחלוקת תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא, הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵירוֹ והתבייש הגזלן להשיב את דמי הגזילה, ולאחר זמן כשקנה מהנגזל דבר מה הוסיף את מעות הגזילה וְהִבְלִיעַ לוֹ אותם בְּחֶשְׁבּוֹן הקניה, תָּנֵי חֲדָא – בברייתא אחת שנינו שֶׁיָּצָא ידי חובת השבת הגזילה, וְתַנְיָא אִידָךְ – ובברייתא אחרת שנינו שלֹא יָצָא. סַבְרוּהּ, דְּכוּלֵּי עָלְמָא – שתי הברייתות אִית לְהוּ את דינו דְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר אָדָם עָשׂוּי לְמַשְׁמֵשׁ בְּכִיסוֹ בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה, ובודאי הרגיש הנגזל בהשבה, מַאי לָאו, הָכָא קְמִיפַּלְגִי, דְּמַאן דְּאָמַר – התנא בברייתא שאמר שיָּצָא, סָבַר שמְנָיָן פּוֹטֵר, וכיון שהרגיש הנגזל בהשבה, נפטר הגזלן. וּמַאן דְּאָמַר שלֹא יָצָא סָבַר שמְנָיָן אֵינוֹ פּוֹטֵר, אלא צריך דעת בעלים.

דוחה הגמרא: אָמְרִי, אִי מְבָרְיָא לָן שהלכה כְּרַבִּי יִצְחָק שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, ודאי דכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דְּמְנָיָן פּוֹטֵר, אֶלָּא ששתי הברייתות בְּדִינוֹ דְּרַבִּי יִצְחָק קְמִיפַּלְגִי, מַר - התנא שאמר שיצא אִית לֵיהּ דְּרַבִּי יִצְחָק, ולפיכך יש כאן מנין ופטור, וּמַר – והתנא שאמר לא יצא לֵית לֵיהּ דְּרַבִּי יִצְחָק, ואין כאן אפילו מנין, ולכן חייב.

מתרצת הגמרא באופן נוסף: וְאִי בָּעֵית אֵימָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַבִּי יִצְחָק, וְלֹא קַשְׁיָא – אין קושיא וסתירה בין הברייתות, ולא נחלקו כלל, אֶלָּא הָא – הברייתא שאמרה שיצא, עוסקת באופן דְּמָנֵי, וּרְמָא לֵיהּ בְּכִיסֵיהּ – שהגזלן מנה את המעות והטילם לכיסו של הנגזל, וכיון שאדם עשוי למשמש בכיסו, בודאי מצא שהוחזרה הגזילה. וְהָא – והברייתא שאמרה שלא יצא, עוסקת באופן דְּמָנֵי וּרְמָא לִידֵיהּ – שהגזלן מנה והטיל את המעות לידו של הנגזל, וייתכן שלא הניחם הנגזל בכיסו, אלא הניחם מיד בתיבתו עם שאר מעותיו ללא מנין, ואין כאן מנין לפטור. מתרצת הגמרא באופן נוסף: וְאִיבָּעֵית אֵימָא, אִידֵי וְאִידֵי – שתי הברייתות עוסקות באופן דְּמָנֵי וּרְמָא בְּכִיסֵיהּ, אלא הָא – הברייתא שאמרה שלא יצא עוסקת באופן דְּאִית לֵיהּ – שיש לו לנגזל זוּזֵי אַחֲרִינֵי בְּכִיסֵיהּ – מעות אחרות בכיסו ואינו יודע כמה, וממילא גם אם ימשמש בכיסו לא יבחין בהשבת הגזילה, וְהָא – הברייתא שאמרה שיצא עוסקת באופן דְּלֵית לֵיהּ זוּזֵי אַחֲרִינֵי בְּכִיסֵיהּ, וממילא בשימשמש יבחין מיד בהשבת הגזילה, והרי זה מנין הפוטר:

משנה

המשנה שלפנינו מביאה כמה דברים שאסור לקנותם מחשש שהם גנובים:

אֵין לוֹקְחִין [–קונים] מִן הָרוֹעִים בהמות של אחרים, לֹא צֶמֶר וְלֹא חָלָב וְלֹא גְּדָיִים, שמא גנבום מצאנו של בעל הבית המסורים בידם. וְלֹא לוקחין מִשּׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת, עֵצִים וּפֵרוֹת שמא גנבום מבעל הבית. אֲבָל לוֹקְחִין מִן הַנָּשִׁים כְּלֵי צֶמֶר בִּיהוּדָה וּכְלֵי פִשְׁתָּן בַּגָּלִיל, שבמקומות אלו רגילות הנשים לעסוק בעשיית הצמר או הפשתן ובמכירתן, ואין לחשוש שמא מוכרות שלא ברשות בעליהן. וְכֵן לוקחין עֲנָלִים מן הרועים בַּשָּׂרוֹן, שהוא מקום גידול עגלים, ורגילים שם הרועים לקנות עגלים בשתם קטנים ולגדלם ולמוכרן. וְכוּלָּן – כל אלו שהתירו ליקח מהן, באופן שֶׁאָמְרוּ לקונה לְהַטְמִין את המקח, אֲסוּר ליקח מהם, שהדבר מוכיח שבגניבה בא לידם. וְלוֹקְחִין בֵּיצִים וְתַרְנְגוֹלִין מִכָּל מָקוֹם, ואין חוששים שמא גנובים הם, לפי שאין מכניסים עצמם לחשש גניבה בשביל ריוח מועט כזה:

המשך בעמוד סא

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המונה כמה אופנים שמותר ליקח מן הרועים: תָּנוּ רַבָּנָן, אֵין לוֹקְחִין מִן הָרוֹעִים לֹא עִזִּים וְלֹא גְּדָיִים וְלֹא גִּיזִּין – צמר גזוז, וְלֹא תְלוּשִׁין שֶׁל צֶמֶר – חתיכות צמר הנתלשות מן הרחלות מעט מעט. אֲבָל לוֹקְחִין מֵהֶן בגדי צמר תְּפוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁלָּהֶן, שאפילו אם עשאום מצמר שגנבו מבעל הבית כבר קנאום בשינוי. וְלוֹקְחִין מֵהֶן חָלָב וּגְבִינָה בַּמִּדְבָּר, שאין דרך הבעלים לטרוח ללכת וליטלם, והוא מניחם לרועה, וְלֹא בַיִּשּׁוּב, שעל הרועה להביאם לבעל הבית וחרשין שמא גנבם. וְלוֹקְחִין מֵהֶן אֲפִילּוּ כָּל הַרְבֵּה צֹאן, אוֹ אֲפִילּוּ וְחֻמֶשׁ גִּיזִּין, שאין הרועה יכול לגנוב כל כך הרבה ללא שבעל הבית ירגיש בכך, אֲבָל לֹא שְׁתֵּי צֹאן וְלֹא שְׁתֵּי גִּיזִּין, שיתכן שהבעלים לא ירגישו בכך. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּיָּיתוֹת – צאן שבבית, כלומר שחוזרות בלילה ללון בבית בעליהם לוֹקְחִין מֵהֶן, שהרי בעל הבית יודע את מנינם והרועה לא יגנוב מהם, אבל מִדְבָּרִיּוֹת – צאן הלנות במדבר אֵין לוֹקְחִין מֵהֶן, לפי שאין בעל הבית יודע את מנינם. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, כָּל דבר שֶׁהָרוֹעֶה מוֹכֵר וּבַעַל הַבַּיִת מַרְגִּישׁ בּוֹ – מבין שנחסר, לוֹקְחִין מֵהֶן, אבל דבר שהרועה מוכרו ואֵין בעל הבית מַרְגִּישׁ בּוֹ, אֵין לוֹקְחִין אותו מֵהֶן.

מבארת הגמרא את דברי הברייתא: אָמַר מַר, לוֹקְחִין מֵהֶן אֲפִילּוּ וְחֻמֶשׁ צֹאן, אֲפִילּוּ וְחֻמֶשׁ גִּיזִּין. שואלת הגמרא: הַשְׁתָּא יֵשׁ לוֹמַר אַרְבָּעָה זַבְּנִינָן, חֲמִשָּׁה מְכַסְּיָא, כלומר, אחרי שאמרה הברייתא שמותר לקנות מהם ארבעה, כל שכן שמותר לקנות חמשה, ומדוע הוצרכה הברייתא לומר זאת בפירוש. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי חִסְדָּא, מה שאמרה הברייתא 'ארבע וחמש' אין כוונתה 'ארבעה או חמשה', אלא 'אַרְבָּעָה מִתּוֹךְ חֲמִשָּׁה', שאם הוא רועה עדר של חמש צאן מותר ליקח ממנו ארבע מהם, שבודאי אינו יכול לגנוב כל כך הרבה מעדר קטן כזה בלא שירגיש בעל הבית. נוסח אחר בתירוץ זה: וְאֵיבָא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי חִסְדָּא, מה ששנינו 'ארבע וחמש' אין זה באותו אופן, אלא 'אַרְבָּעָה' היינו מֵעֲדֶר קָטָן, שירגיש הבעלים בחסרון ארבעה, ו'מה ששנינו שלוקחים מהם חֲמִשָּׁה היינו מֵעֲדֶר גָּדוֹל.

מקשה הגמרא על הברייתא: הָא גּוּפָא קַשְׁיָא – הברייתא עצמה קשה מתחילתה לסופה, אָמְרַתְּ ברישא שלוקחין מהם אֲבַע וְחֻמֶשׁ צאן או אֲבַע וְחֻמֶשׁ גִּיזִּין, ויש לדייק, אֲבַע וְחֻמֶשׁ אִין – לוקחין, אֲבָל שָׁלֹשׁ לֹא. אֵימָא סֵיפָא, אֲבָל לֹא לוקחין שְׁתֵּי צֹאן, ויש לדייק, הָא שָׁלֹשׁ, וְבִנְיָנָן – מותר ליקח מהם. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – בסיפא שמשמע ששלש לוקחים מהם, מדובר בְּבְרְיֵיתָא – בצאן בריאות שבעל הבית נותן בהם עיניו ומרגיש גם בחסרון שלש מהם, וְהָא – ברישא מדובר בִּכְחִישָׁתָא – בצאן כחושות שאינן חשובות כל כך לבעל הבית ואינו מרגיש בחסרונן בפחות מארבעה:

שנינו בברייתא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּיָּיתוֹת לוֹקְחִין מֵהֶן מִדְבָּרִיּוֹת אֵין לוֹקְחִין מֵהֶן כו': מסתפקת הגמרא: אֵימַעֲיָא לְהוּ, האם דברי רַבִּי יְהוּדָה, אֲרִישָׁא קָאֵי, ולְחוּמְרָא – על הרישא של הברייתא אמרם ולהחמיר הוא בא, אוֹ דִלְמָא, אַסֵּיפָא קָאֵי, ולְקוּלָּא – או שעל הסיפא אמרם ובא להקל. מבארת הגמרא את צדדי הספק: האם אֲרִישָׁא קָאֵי ולְחוּמְרָא, כלומר, דְּאָמַר התנא ברישא לוֹקְחִין מֵהֶן אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה צאן, ועל זה אמר רבי יהודה הָנֵי מִילֵּי שמותר ליטול ארבעה וחמשה, בַּבַּיָּיתוֹת – צאן הלנות בבית, שבעל הבית מרגיש בחסרונן, אֲבָל מִדְבָּרִיּוֹת – הלנות במדבר ואין בעל הבית מרגיש בחסרונן, אֲפִילּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה לֹא הותר ליקח מהם, והוא מחמיר יותר מתנא קמא המתיר גם במדבריות ארבעה וחמשה. אוֹ דִלְמָא, אַסֵּיפָא קָאֵי ולְקוּלָּא, כלומר, דְּאָמַר התנא בסיפא אֲבָל לֹא שְׁתֵּי צֹאן וְלֹא שְׁתֵּי גִּיזִּין, ועל זה אמר רבי יהודה הָנֵי מִילֵּי שאסור ליקח מהם אפילו שתים, היינו במִדְבָּרִיּוֹת, אֲבָל בַּבַּיָּיתוֹת שבעל הבית מרגיש בחסרונן, אפילו שְׁתַּיִם נַמִּי לוֹקְחִין, והוא מיקל יותר מתנא קמא האוסר אפילו שתים.

הגמרא מביאה ראיה מברייתא לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא בברייתא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לוֹקְחִין בַּיָּיתוֹת מֵהֶן – מהרועים, וְאֵין לוֹקְחִין מֵהֶן מִדְבָּרִיּוֹת, וּבְכָל מָקוֹם – בין במדבריות ובין בביתיות לוֹקְחִין מֵהֶן אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה צאן,